Bæredygtige Byer & Bygninger

Tema:

Netværk for bæredygtige byer

Medlemsblad for Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger · **marts 2006 · nr. 1 · årgang 9**

Kolofon

Medlemsblad for Foreningen
Bæredygtige Byer og Bygninger

9. årgang 2006

Udgiver:
Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger
c/o Green City Denmark
Gl. Kongevej 1
1610 København V
Tlf: 33 26 89 81
e-mail: jf@greencity.dk
www.fbbb.dk

Redaktion: Peder Vejsig (ansvarsh.)
Peter Hee
Lone Nielsen
Birgitte Skjøtt

Forsiden: Danish Smart House Eco, tegnet af Valbæk og Brørup Arkitekter MAA, er et af de svanemærkede huse, der udstilles i Køge.

Oplag: 1500 eksemplarer.

Layout og sats: idworks a/s, Århus

Tryk: Scanprint a/s, Viby J.
ISO 14001 miljøcertificeret og EMAS-godkendt.

issn 1901-442

Som en naturlig del af foreningens holdning til miljø, har vi valgt at lade denne tryksag svanemærke.

Svanemærket garanterer, at papiret, trykfarverne m.v. lever op til skrappe miljøkrav. Desuden kan tryksagen indgå i genbrug efter brug.

Forord

Foreningens nye profil

Af Peder Vejsig Pedersen, formand for Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger

Dette medlemsblad er det første, der udkommer efter Foreningen Dansk Byøkologi har ændret navn til Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger og har fået nye vedtægter. Baggrunden er, at Dansk Center for Byøkologi blev nedlagt ved udgangen af december 2005. På trods af den udvikling, var der et udbredt ønske om at videreføre vores forening. Og som det blev skitseret i det sidste medlemsblad, er det bl.a. ideen at foreningen skal være aktiv med at få etableret et netværkssamarbejde af bæredygtige byer i Danmark.

En sådan indsats vil være af stor værdi bl.a. i relation til EU's temastrategi for bymiljøet, som nu er endeligt vedtaget, ligesom det kan styrke indsatsen med hensyn til at sikre en effektiv udbredelse af energieffektivt byggeri på basis af de nye energiregler og lavenergiklasser, som nu er blevet en integreret del af bygningsreglementet i Danmark. Et område hvor det f.eks. er ideen, at Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger (FBBB) kan arrangere opsøgende kursusvirksomhed vedrørende de nye energiregler rettet mod danske kommuner.

Som det fremgår af det seneste nyhedsbrev, der for nylig er sendt ud til alle interessenter, så har bestyrelsen for Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger lavet en foreløbig 1-årig aftale med Green City Denmark om at fungere som sekretariat for foreningen. Desuden har foreningen overtaget Dansk Center for Byøkologis hjemmeside, som nu er lavet om, så den repræsenterer foreningen (se www.fbbb.dk eller www.dcue.dk). Der er også ambitioner om at få databasen www.danskbyokologi.dk, som også er overdraget til FBBB, opdateret med nye relevante projekter.

Indhold

EU's temastrategi for bymiljøet
Peter Hee 3

Samarbejde med Green City Denmark og European Green Cities Network.
Jens Frendrup 4-5

Den bæredygtige by har fokus på sundhed, livskvalitet og social bæredygtighed.
Bjarne Ingemann Gregersen 6-7

Helhedsorienteret bæredygtighed i Kolding
Peter Hee 8-9

Bæredygtig byudvikling i Roskilde
Peter Krarup 10-11

Liveable cities – bæredygtig byforvaltning.
Helle Jakobsen og Steffen Lervad Thomsen. .12-13

Grønt byggeri i Odder
Majken Carslund Pedersen 14-15

En bæredygtig by skal forankre miljøindsatsen – også vand- og varmeforbruget
Hanne Christensen og Henriette Lentz . . . 16-17

Hållbar stadsutveckling i Malmö
Tor Fossum 18-21

Anmeldelse af bogen "Solceller og arkitektur"
Michael Lauring 22-23

EU's temastrategi for bæredygtigt bymiljø

Den 12. januar 2006 fremlage Rådet for Den Europæiske Union meddelelse fra Kommissionen til Rådet og Europaparlamentet om en Temastrategi for bymiljøet. Strategien er bygget op på tre grundelementer:

Af Peter Hee,
bygge- og miljøchef,
Kolding kommune

Først og fremmest slås det fast, at Kommissionen har undersøgt forskellige muligheder, herunder om der bør lovgives for at sikre, at den helhedsorienterede byforvaltning faktisk iværksættes på lokalt plan. Man konkluderede, at det ikke ville være den bedste måde at nå strategiens mål på. Det skyldes, at der er for store forskelle mellem byernes karakter.

Det betyder, at initiativet ligger hos de lokale regeringer, regioner og kommuner. Det betyder samtidig, at kommunerne nu har chancen for at komme først på banen og afstikke linien for, hvorledes vi ønsker den bæredygtige byudvikling.

Kommissionen vil i 2006 give tekniske vejledninger om helhedsorienterede miljøforanstaltninger og trafikplanlægning. Det bliver spændende at se disse værktøjer, for uanset hvor langt vi er hver for sig, kan de inspirere til at blive bedre.

Samtidig kan man frygte, at disse værktøjer alligevel er første skridt på vejen til fælles EU-regler på området. Derfor skal vi nøje følge dem og de evalueringer, der vil komme.

For det andet tages der fat om netværk og demonstrationsprojekter. Det pointeres, at udveksling af erfaringer mellem lokale myndigheder har vist, at der er mange fordele ved at arbejde sammen om at finde frem til løsninger på den enkelte lokale situation. Det skal ske ud fra de erfaringer, de deltagende parter har gjort og de vanskeligheder, de er stødt på.

For at fremskaffe oplysninger til lokale myndigheder om vellykkede projekter vil man i slutningen af 2006 evaluere et projekt, som er et led i Urbact-programmet. Formålet med projektet er, at fremskaffe strukturerede og evaluerede oplysninger om sociale, økonomiske og miljømæssige forhold for byområder til lokale myndigheder.

Her har Kommissionen fat i netop kerneopgaven for Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger. Det er jo netop vor kongstanke, at vi ved at arbejde sammen i netværk lærer af hinandens succes og fiaskoer. Derigennem kan vi hurtigere nå frem til vort mål – den bæredygtige by. Vi vil med spænding se frem til denne evaluering, og hvis vi har kræfterne søge den omsat til danske forhold, så vi hurtigt får glæde af den.

Det tredje grundelement tages der fat på allerede i indledningen. Byområderne har stor betydning for, om det skal lykkes at nå målene for EU's strategi for bæredygtig udvikling, og det slås fast, at lokalmyndighederne er en afgørende faktor for et bedre bymiljø.

Med andre ord – kommunerne er den bærende kraft i udviklingen af de bæredygtige byer. Det forpligtiger, men det giver os samtidig muligheden for at vise at vi kan, ikke mindst hvis vi går sammen i netværk og bruger hinanden.

Til slut kan vi glæde os over, at der i et anneks til strategien er nævnt to eksempler på vellykket strategi, heraf er det ene fra København. Ikke så ringe af et lille land.

Hele strategien kan ses på
http://europa.eu.int/comm/environment/urban/pdf/com_2005_0718_da.pdf

Foto: Cenergia

Danmarks første passivhus i Rønnebækshave i Næstved

Den CO_2-neutrale tagbolig er et af demonstrations-projekterne i EGCN's database. Læs også om tagboligen på www.soltag.net

Samarbejde med Green City Denmark og European Green Cities Network

Henvendelsen fra Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger om assistance med sekretariatsopgaven er blevet positivt modtaget hos Green City Denmark, idet den passer fint i tråd med vore aktiviteter.

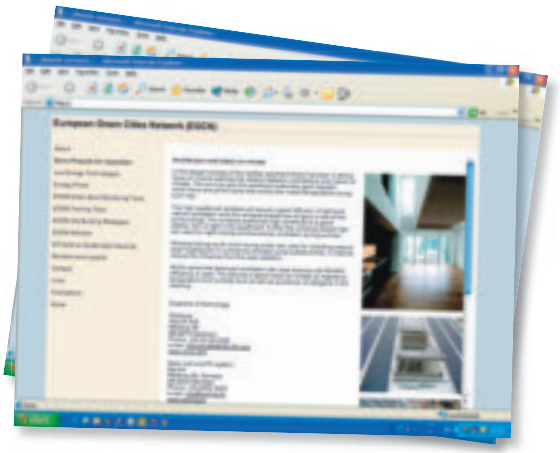

Projekter, teknologier og producenter er præsenteret i databasen på www.europeangreencities.com

Af Jens Frendrup, Teknisk direktør, Green City Denmark

Ved etablering af Green City Denmark i 1994 blev der udvalgt to områder som særlige hovedtemaer for en målrettet indsats, nemlig byggeriet og træindustrien. Samtidig startedes bredt op med udenlandske delegationsbesøg til danske reference projekter inden for vand, affald, energi, byudvikling mv.

Det var før Internettet for alvor gik sin sejrsgang – og vores markedsførings initiativ med præsentation af referenceprojekterne i billeder og kortfattet tekst via bærbar PC blev modtaget med stor interesse. Her præsenterede vi bl.a. en række danske byggeprojekter fra. Kolding, Ballerup, Århus og Aalborg. Projekternes særlige energi- og miljømæssige fortrin blev fremhævet med henvisning til teknologiproducenter samt kontaktpersoner hos bygherre, teknikere og lokale myndigheder.

En anden væsentlig indsats indenfor byggeriet var en konference i Århus for en række af byggeriets parter med nogle hovedemner, som dengang var barrierer for mere bæredygtigt byggeri – specielt manglende tilpasninger i bygningsreglement, klassificering af styrkeegenskaber mv. for genbrugsmaterialer og finansiering af "bedre byggeri".

I 1996 blev Green City Denmark involveret i EU projektarbejde som koordinator for projektet "European Green Cities" omfattende 11 demonstrations byggerier i 9 EU lande, herunder i Danmark Hedebygade byfornyelsen på Vesterbro i København samt byggeri af ungdomsboliger på Thrigesvej i Herning. Hovedformålet var også her at fremme interessen for bæredygtigt byggeri med særlig fokus på energimæssig effektivitet. Projektet førte efterfølgende til flere andre tilsvarende EU projekter.

Green City Denmark har siden 2001 været sekretariat for det tematiske netværk "European Green Cities Network" hvor vi bl.a. arbejder med at afdække markedsbehov for energieffektive og sunde byggematerialer samt iværksætte initiativer med henblik på at stimulere markedsudviklingen for nye teknologier og metoder til energieffektivt og bæredygtigt byggeri i Europa.

Sekretariatet har opbygget databasen www.europeangreencities.com hvor vi præsenterer udvalgte projekter, teknologier og producenter mv. i lighed med principperne for vores oprindelige Green City Denmark database. Derudover er fem større regionale konferencer samt lokal træning i otte forskellige lande gennemført. Indlæg fra konferencerne og det udviklede træningsmateriale mv. kan ses på hjemmesiden, som løbende opdateres i forskellige projektsammenhænge.

Vi glæder os til det nye samarbejde med Foreningen Bæredygtige Byer og Bygninger.

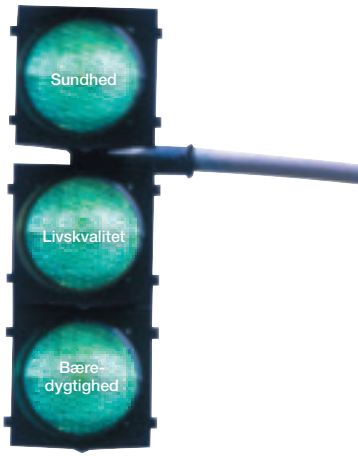

Den bæredygtige by

har fokus på sundhed, livskvalitet og social bæredygtighed

Af arkitekt Bjarne Ingemann Gregersen,
Horsens Kommune

I en vestlig demokratisk kontekst omtales den bæredygtige by ofte som byen, der håndterer energiforbrug, affald og emissioner på en så hensigtsmæssig og afbalanceret måde, at byen imødekommer nutidens behov uden at forringe forholdene og mulighederne for fremtidige generationer. At byen minimerer energiforbruget, forureningen og affaldsmængderne samtidig med, at byens vækst-potentiale udnyttes hensigtsmæssigt og byens udvikling sikres.

I starten var den "bæredygtige by" ofte karakteriseret ved eksperimenter, hvor mere eller mindre eksotiske semi-økologiske byggerier og gestalter sikrede opmærksomhed og omtale. Senere voksede forståelsen af, at organisatoriske processer er meget vigtige for den bæredygtige udvikling, da denne fordrer forankring og medansvarlighed lokalt (Agenda 21). Senest har udviklingen af deciderede værktøjer til implementering og effektmåling af den bæredygtige indsats fået stadig større betydning.

Gennem denne årelange bevidstgørelsesproces har således udkrystalliseret sig en forståelse af, at bæredygtighed som begreb og realitet er multi-facetteret og svært eller umuligt entydigt at sætte på formel og recept.

Mange byer, regioner, nationer og organisationer opererer derfor i dag med flere slags "bæredygtighed", der skal supplere hinanden:

Miljømæssig bæredygtighed:
Energiforbrug, affald, forurening, arealforbrug, naturresurser etc.

Social bæredygtighed:
Minimering af sociale spændinger, konflikter, ulighed, ghettorisering, marginalisering etc.

Kulturel eller "demokratisk" bæredygtighed:
Et velfungerende demokrati med respekt for forskellighed, moderne frie institutioner så som universiteter, presse, domstole mv. Den kulturelle bæredygtighed forudsætter bl.a. at befolkningen er veluddannet, oplyst og bevidst om væsentlige forhold i samfundet, og at borgerne er kritiske og tillidsfulde på samme tid både overfor samfundets institutioner og overfor hinanden. I et sådant samfund har "den sunde fornuft" gode vilkår.

Økonomisk bæredygtighed:
At de valgte tiltag kan indeholdes i et samfunds økonomiske struktur og formåen. Eller sagt meget kort : "bæredygtighed skal kunne betale sig".

Disse former for bæredygtighed skal være tilstede på samme tid og indgå i en form for afbalanceret symbiose med hinanden. Når dette sker er byen, lokalområdet, regionen etc. i balance og robust.

OECD har for nylig påpeget, at netop samfund med stor grad af lighed, frihed, tillid, oplysthed, demokrati og organisering, med få sociale spændinger, med innovative dynamiske institutioner, virksomheder og borgere er de mest konkurrencedygtige i verden. Og Danmark rangerer højt på OECDs liste i den sammenhæng!

Så- et eller andet sted tyder en del jo på at vi har fat i en god lang ende, uanset at vi stadig skylder på CO2 regnskabet og så`n.

Horsens Kommune og bæredygtigheden

Horsens Kommune har igennem en lang årrække arbejdet med bæredygtighed i ovennævnte brede betydning. I 1987 blev vi medlem af WHOs verdensomspændende bevægelse "Healthy Cities" sammen med København. I den sammenhæng har vi deltaget i mange fælles europæiske arbejdsgrupper vedr. sundhed og forebyggelse, miljø og agenda 21 og i de senere år Safe Communities, Health Urban Planning etc. Medlemskabet, internationale konferencer og arbejdet i disse tværnationale MCAP-grupper (multi cities action plan-groups) har udvidet vores kendskab til og beriget vores forståelse af bæredygtighedsbegrebets komplexitet.

Eksempelvis har bæredygtighed som begreb og implementering trange kår i områder med store sundhedsmæssige problemer og sociale konflikter (ofte sammenhængende). Særlig svært er det i områder hvor man lokalt har den opfattelse, at myndighederne eller det omgivende samfund bærer en del af skylden. Her vælger lokalbefolkningen eller grupper heraf ofte protestens eller oprørets vej ved at handle imod det etablerede samfunds ønsker.

Horsens har gennem mange år kæmpet for en bedre by og et bedre image. Og det er lykkedes takket være en mangeårig ihærdig samarbejds-indsats hvor stort set alle parter har trukket på samme hammel. I Horsens har begreberne målrettet politik, planlægning og implementering af Agenda 21 og Sundhed for alle (SFA)principperne været den bærende filosofi gennem årene, og nu høster vi resultaterne. Byen er inde i en rivende positiv udvikling på mange områder. En slags synlig bevis på byens succes er modtagelsen af flere succes-priser i de senere år – senest Byplanprisen 2005 som netop især blev begrundet med byens store strategiske samarbejde gennem årene.

> "Miljømæssig bæredygtighed opnås mest effektivt hvis folk ad frivillighedens vej ønsker at skåne miljøet og ændre adfærd til gavn for naturen. Det fordrer til gengæld at folk lever under rimelige sociale forhold uden store spændinger og modsætninger. Men sådanne forhold (social bæredygtighed) kommer ikke af sig selv. Kun et frit aktivt og oplyst folk, der har mulighed for at tage del i samfundets drift og udvikling (og gør det!) via demokratiske processer på alle niveauer, fra folketing til den lokale forening, kan løbende sikre rimelige sociale forhold og sikre, at der i samfundet ikke skabes så store sociale spændinger, at bestræbelserne på at værne om naturen og skabe miljømæssig bæredygtighed mislykkes."
>
> Horsens Byråd

Men selv om det går godt i Horsens og i Danmark, har vi og resten af landet stadig mange problemer og udfordringer at forholde os til.
Spørgsmålet er for eksempel om det er særlig bæredygtigt at:

- dele Danmark i højvækst områder (KBH og Malmø i øst og Østjylland i vest) og lavvækstområder (resten af Danmark bortset fra måske Odense og Ålborg).
  Om det er godt at "sekundær" Danmark i fremtiden skal pendle over store afstande til "primær" Danmarks arbejdspladser i højvækstområderne, medens lave priser og vigende friværdi fastlåser "sekundær" borgerne i de udkantsboliger de beboer og ejer?
- om den stagnerende "kerne"-danske befolkning kan levere den nødvendige arbejdskraft til fremtidens virksomheder og som i øvrigt er hvilke?
- om vi fortsat skal og kan holde resten af verden ude eller om vi bør eller er nødsaget til igen at åbne grænserne?

Mange andre forhold kunne nævnes. Der er derfor stadig meget at kæmpe for (også og måske især når vi taler om bæredygtighed) og meget der mangler at blive afklaret, forstået, formidlet og besluttet…

…men hvem har sagt at udfordringer ikke er godt!?

Helhedsorienteret bæredygtighed i Kolding – og vejen dertil

Af Peter Hee
Bygge- og miljøchef i Kolding Kommune

Logo for Grøn Butik.

Bæredygtige byer skabes ikke ved en beslutning, hverken politisk eller administrativ. Bæredygtighed er resultatet af en lang proces, hvor parterne modnes ved at se, hvorledes de enkelte tiltag har givet en positiv effekt – på naturen, borgernes trivsel og økonomien. Vi kan naturligvis hjælpe processen på vej ved at lave Agenda 21 strategi med handlingsplaner og gennem bevidste beslutninger, men først når bæredygtighedstanken er adopteret i de fleste led, er vejen til helhedsorienteret bæredygtighed banet.

Det har naturligvis været sværere for de kommuner der startede tidligt, da tidens trend ikke var til økologi. I dag indgår bæredygtighed derimod som et naturligt krav fra såvel EU og Folketinget som fra borgerne. Til gengæld havde vi de gode 90-ere, hvor grønne fonde og tilskud muliggjorde tiltag, som kommunerne ikke selv kunne finansiere fuldt ud.

Lovgivning og tilskud er dog ikke en forudsætning for at nå frem til en bæredygtig by eller kommune. Tilrettelægges udviklingen korrekt, eller er der blot en sammenhæng i tiltagene, vil helheden tegne sig mere og mere tydeligt for til sidst at blive en ufravigelig del af hverdagen.

Kolding Kommune er ingen undtagelse. Her har enkelte dispositioner – og ind imellem tilfældigheder – sammen med en stærk politisk og administrativ vilje til at gå den rigtige vej, når muligheden bød sig, samlet set betydet, at bæredygtighed i dag er en naturlig del af alle større dispositioner.

Når vi ser tilbage på de beslutninger, der er taget, og de initiativer, der er igangsat, kan de virke tilfældige, men de har ét til fælles: Ønsket om, at der skal ske noget i Kolding uanset om det bliver kaldt miljø, økologi eller bæredygtighed.

Ingen kan i dag sige præcist, hvornår denne proces startede, og virkeligheden er vel også, at den er startet hos flere, som ved gensidig inspiration fik de første tiltag op at stå.

At gennemgå dem alle vil være uoverkommeligt og trættende, og faktum er, at nogle af tiltagene har været fikspunkter, der har trukket de andre med sig. Derfor bliver dette et udpluk omkring "fej for egen dør", borgerinddragelse og "at sætte gang i andre".

Fej for egen dør

Den første politiske markering kom i 1995, hvor Byrådet meget fremsynet besluttede, at alle planer og projekter skulle miljøvurderes. Beslutningen rummede flere opgaver end der var ressourcer til, men den igangsatte muligheden for at stille kravet, når det blev anset for rimeligt. De erfaringer, der blev indhøstet gjorde det muligt hurtigt at fastlægge en procedure for miljøscreening og miljøvurdering, da lovgivningen kom. I dag miljøscreenes og evt. miljøvurderes alle planer, og for de kommunale bygge- og anlægsopgaver opstilles der miljøparametre, der indgår i udbudene og udpegningen og de udførende.

For at understøtte beslutningen med et værktøj, der kunne gøre processen enkel, udarbejdes kort efter "Økologi i Planlægning og Byggeri" (se billedet). Den kom til at gælde for alt kommunalt byggeri, og hvor vi har kunnet det, også som vejledning for private.

Kort tid efter besluttede Byrådet en grøn indkøbspolitik, der i den grad har slået igennem. I dag miljøvurderer vi alle større indkøb, og 95% af alle indkøb er grønne. De sidste 5% er fortrinsvis lokale indkøb, og for at sikre, at de kan ske så grønt som muligt, igangsattes grønne butikker (se logo for Grøn Butik). Det lykkedes at få 110 butikker til at gå ind i ordningen, ikke mindst fordi vi startede med guleroden. Der er utrolig mange penge at spare ved at være bevidst om el- og varmeforbrug, selv i en mindre butik.

Vejledningen "Økologi i planlægning og byggeri" bruges til alt kommunalt byggeri og inspirerer også private.

Borgerinddragelse

Inspireret af Rio og Agenda 21 kom tankerne om borgerinddragelse, der udmøntedes i etableringen af Naturforum. Her åbenbaredes de første vanskeligheder i den for os vanskeligste opgave, at inddrage borgerne i processen omkring bæredygtighed. Vi løb ind i konflikten omkring, hvornår borgerne skal og kan inddrages. Skal emnerne lægges frem til debat før eller efter den politiske beslutningsproces sættes i gang. Vi fandt ikke løsningen, så Naturforums rolle i forhold til kommunen blev kort, men der blev skabt et dialogforum mellem naturinteresserede foreninger, der stadig eksisterer og som med de seneste tiltag hurtigt kan genoplives.

Byrådet har netop besluttet et 10 punkts naturmanifest, hvor skabelsen af Koldings grønne råd indgår som et bærende element. I dette råd vil foreningerne fra Naturforum indgå, og vi ser frem til at det skal lykkes at få dialogen i gang igen.

Vi satte andre i gang

Trekantområdet forsøgte at blive Green City Denmark, men blev det som bekendt ikke. De mange kræfter, der var lagt i ansøgningen, blev i stedet brugt til at skabe områdets flagskib på miljøområdet, Green Network. Dette skete i et samarbejde mellem Vejle Amt, amtets 4 store kommuner og Middelfart Kommune. Dette samarbejde mellem myndigheder og virksomheder på miljøområdet er baseret på en miljøredegørelse med en miljøstrategi og handlingsplan. Ideen er miljøsamarbejde frem for miljøtilsyn. I dag er ca. 270 virksomheder medlem af Green Network, heraf knapt 60 i Kolding Kommune.

Med tiden viste det sig, at virksomhederne efterlyste mere end miljøsamarbejde, og tanken om en social redegørelse blev udviklet. I den beskriver virksomheden sit forhold til det sociale ansvar og forholdet mellem virksomhed og medarbejdere. I dag har ca. 15 virksomheder udarbejdet deres første sociale redegørelse, og mange flere er i gang.

Vi følte, at målet for vort arbejde skulle være "den bæredygtige virksomhed".

Vi erkendte fra starten, at den økonomiske del skulle vi ikke involvere de kommunale myndigheder i. I stedet blev det besluttet at supplere med en 3. redegørelse – arbejdsmiljøredegørelsen. Den endelige form afventer Arbejdstilsynets afklaring af sit tilsyn. Når det foreligger, håber vi at Arbejdsmiljøredegørelsen kan bruges som grundlag for dette tilsyn eller i bedste fald erstatte det.

Dette nye tiltag er allerede igangsat i 35 virksomheder, og 8 har lavet redegørelse.

Hvad nu?

Tilsammen har de nævnte tiltag medført så mange afledte aktiviteter, at vi nærmer os den bæredygtige kommune, forstået som den politisk/administrative enhed.

Det seneste skridt er vores medlemskab af Dogme 2000, hvor den store udfordring bliver den interne miljøledelse. Når den er gennemført i hele den kommunale organisation, kan vi, med de igangværende borgerrettede tiltag, kalde Kolding en bæredygtig kommune.

Bæredygtig by-udvikling i Roskilde

Erfaringer med arbejdet for en bæredygtig byudvikling

Roskilde Kommunes ønsker om at skabe en bæredygtig byudvikling, der tager hensyn til resurseanvendelsen, naturindhold og befolkningens deltagelse i byudviklingen betyder, at de fleste daglige opgaver skal håndteres udfra en ny vinkel, der i vid udstrækning kræver nye løsninger og arbejdsmetoder samt i implementeringsfasen større økonomiske udgifter.

Af Peter Krarup, planlægger, Cand. Techn. Soc., Roskilde Kommune

Boligforeningen Absalons Have er omfattet af bæredygtigt udbud i Trekroner.

Roskilde Kommune har som en del af Agenda 21 planen siden 2001 arbejdet på at bruge flere bæredygtige løsninger ved udbygningen af kommunens største boligudbygningsområde i Trekroner. Etablering af en helt ny by med i alt 2000 boliger på bar mark anses som et godt grundlag for at indarbejde bæredygtige løsninger i byudviklingen.

Der er udarbejdet en Byøkologisk plan, der indeholder en metode for, hvordan arbejdet med udbygningen af den nye bydel kan gribes an for at gennemføre en mere bæredygtig byudvikling. Initiativerne i planen retter sig mod de arbejdsområder, som kommunen er involveret i, fra strategier for byudviklingen til driften af de færdige boligområder. Ideen er at sætte fokus på de muligheder kommunen har i udbygningsprocessen for at påvirke resultatet i en mere bæredygtig retning. De fleste af initiativerne indebærer derfor, at de involverede parter skal lave om på arbejdsrutiner og samarbejde for at opnå et anderledes og mere bæredygtigt resultat.

Resultater

De opnåede resultater er blevet opgjort efter de første 5 år. I skrivende stund er resultaterne under bearbejdning, men umiddelbart kan det konkluderes, at planen har været med til at strukturere forvaltningens arbejde med byøkologi og de kommunale medarbejderes resultatorienterede fokus på emnet, men også at konkrete resultater er afhængige af eksterne betingelser for byggeri og udefra kommende impulser.

Bæredygtig byudvikling i Trekroner

Roskilde Kommunes Byøkologiske Plan (2000) indeholder disse 9 projekter:

- Kortlægning af særlige træk i Trekroner
- Byøkologisk lokalplan
- Byøkologisk byggevejledning
- Byøkologisk udbudsmateriale
- Byøkologisk byggeri
- Miljørigtig projektering af kommunalt byggeri
- Byøkologisk havebrug
- Byøkologisk affaldsbehandling
- Byøkologisk resurseforbrug "Grønt regnskab"

Projekterne spænder over hele spektret af kommunale opgaver i byudviklingen fra planlægning til drift af boligområderne. I nogle projekter er borgernes deltagelse inddraget for at styrke ejerskabet og gennemførelsen af de byøkologiske elementer i dagligdagen i boligområderne. Hvert projekt har en projektansvarlig afdeling til at gennemføre opgaven.

Svanemærkede boliger

I Trekroner er al jorden til boliger ejet af kommunen, og salg til opførelse af alle private boliger skal ske på baggrund af et offentligt udbud. Byrådet har i den forbindelse besluttet, bl.a. på baggrund af erfaringer fra kommunens deltagelse i et EU-projekt om bæredygtigt byggeri, at udbud af storparceller til boligforeninger skal ske på baggrund af en vurdering af tilbudenes arkitektur, indhold af bæredygtige løsninger og tilbudsprisen. Der er udarbejdet et skema over ønskede bæredygtige elementer i byggeriet, som skal udfyldes af tilbudsgiver til brug for kommunes vurdering af tilbudet.

Udbudsformen er anvendt på i alt 5 storparceller og er senest anvendt ved udbud af de første 11 parcelhuse, der indgår i en byggeudstilling som start på udbygningen i den østlige del af Trekroner. I de to seneste udbud, der omfatter i alt 35 boliger, har tilbudene indeholdt Svanemærkede huse og hvis alt går vel, kan kommunen få sine første Svanemærkede huse i 2007. Svanemærket er et stort fremskridt for bæredygtigt byggeri, bl.a. fordi en række opgaver med uvildig kontrol og afprøvning af byggeriets kvalitet udføres uden kommunens medvirken. Denne udvikling er dog ikke et direkte resultat af kommunens initiativer og planlægning men skyldes formentlig en kombination af gunstige finansieringsmuligheder, og at flere bygherrer ønsker at profilere sig med mere miljøvenligt byggeri.

Tværgående samarbejde

Resultaterne er ikke opnået uden sværdslag i forvaltningerne og med bygherrer. Forvaltningernes faglige synspunkter og ambitioner kan normalt ikke forenes uden kompromisser, og i en situation, hvor der er behov for at gøre op med tidligere arbejdsmetoder og bryde gammel konsensus, støder fagligheder-ne for alvor sammen. I Roskilde Kommune er det lykkedes på grund af en stor fælles indsats for at opnå løsninger og fastholde krav overfor bygherrer. Det giver også en fælles erfaring, der er et vigtigt grundlag for medarbejdernes videre succesrige engagement i den efterfølgende realisering af planlægningen.

Som hovedregel skal den kommunale indsats for en bæredygtig udvikling ske indenfor de eksisterende økonomiske resurser, og det betyder, at de fleste initiativer skal udføres indenfor den eksisterende budgetramme. De politiske udvalg har dog i flere tilfælde valgt projekter med en højere miljøprofil og med konsekvenser for budgettet. Det er sket i forbindelse med, at forvaltningerne har opstillet alternative projekter for fx institutionsbyggeri med flere bæredygtige elementer (og større anlægsudgift) eller har indstillet et tilbud på byggeri med et større indhold af bæredygtige elementer (til en lavere tilbudspris).

Realisering af bæredygtige initiativer er således ikke et resultat af enkelte planer eller medarbejderes indsats. I Roskilde Kommune er det er resultatet af mange menneskers samlede bevidsthed og ambitioner samt samarbejde. Det gælder både medarbejdere og politikere men også, at der sker et samarbejde med og mellem de nye beboere og bygherrer. Foruden kommunens ejerskab til jorden – måske det vigtigste styringsredskab – er en gunstig markedssituation, en efterspørgsel efter det personlige præg i boligen samt udvikling i byggeriet og myndighedskrav også vigtige faktorer. Endelig kan netværk og internationale projekter udbrede og udvikle viden om, hvordan der kan skabes en mere bæredygtig byudvikling.

Visionen for blå struktur skal gøre vandet synligt og til en integreret del af de rekreative muligheder for hele Trekroner-områdets befolkning.

Foto: Roskilde Kommune

Mere info:
www.roskildekom.dk www.trekroner.info/dk

Liveable Cities – Bæredygtig byforvaltning

Aalborg deltager i det internationale netværksprojekt Liveable Cities om bæredygtig byplanlægning.

Af Helle Jakobsen, Byplanlægger og Steffen L. Thomsen, Bæredygtighedskoordinator, Teknisk Forvaltning, Aalborg Kommune.

Ét af målene i projekt Liveable Cities er at arbejde hen mod en "innovativ situationsbestemt bæredygtig bypolitik", og for Aalborg er det en selvfølge på alle planlægningsniveauer netop at tage udgangspunkt i "stedet" og fremme en dynamisk byudvikling med respekt for det lokale, det historiske, det miljømæssige og det særegne for stedet.

Den helhedsorienterede planlægningstilgang og princippet om det lokale udgangspunkt gør desuden, at der konsekvent arbejdes med det, der i Liveable Cities-sammenhæng betegnes "skræddersyede løsninger": Disponerer arealer, vælger funktioner og udformning ud fra de overordnede mål og den danske miljølovgivning. Det illustreres bl.a. gennem den valgte case, Aalborgs midtby- og fjordplanlægning, der geografisk omfatter begge havnefronter i hele deres udstrækning gennem byen.

Havnefronten i Aalborg er et godt eksempel på, at det er skræddersyede løsninger, der er brug for i byomdannelsen, fordi de enkelte delområder befinder sig på forskelligt planlægningsstade og ikke har de samme mål, ejerforhold og miljømæssige forudsætninger m.m.

Bæredygtig byforvaltningsplan

Projekt Liveable Cities tager sigte mod to hovedresultater. Med baggrund af en selvvalgt case i hver enkelt by, skal der udvikles en generel vejledning for europæiske byer i udarbejdelsen af en Bæredygtig byforvaltningsplan (SUMP). Parallelt hermed udarbejder hver af byerne desuden deres egen SUMP (Sustainable Urban Management Plan).

Vores formål med at deltage i projektet er at få sparring og feedback omkring den igangværende havnefrontsplanlægning og samtidig få inspiration og støtte til mere konkret at udvikle begrebet bæredygtig planlægning i Aalborg. Og det i relation til sektorernes miljø- og ressourceplanlægning og de miljø- og bæredygtighedsmål, vi har forpligtet os til at arbejde med gennem vores tilslutning til Aalborg Commitments.

Gennem Liveable Cities projektet forventer vi at få etableret et overblik over foreliggende og manglende planer og værktøjer til realisering af vores miljø- og bæredygtighedsmål. Det betyder at vores bæredygtige byforvaltningsplan(SUMP) ikke bliver en ny selvstændig plan, men en kortlægning/redegørelse vedr. vores planberedskab, som vil give os overblik over, hvor godt vores eksisterende plansystem er på plads, til at møde fremtidige udfordringer vedr. demografiske forandringer, ny lovgivning, nye bæredygtighedsmål mv.

Aalborg deltager i Liveable Cities projektet sammen med 7 andre europæiske byer: Bristol, Lille, Venedig, Haag, Bourgas, Malmø og København. Projektets øvrige partnere er EUROCITIES og Det Hollandske Miljøministerium (VROM) samt Universiteterne i Groningen (Holland) og Newcastle (UK).

Aalborg har valgt byens havnefronter som case i projektet.

Vi vil blive i stand til at identificere manglende planer og få lagt en strategi for, hvordan vi kan styrke planberedskabet fremover. Strategien vil komme til at dække både de miljømæssige, sociale og økonomiske aspekter af bæredygtighed jf. Aalborg Commitments brede definition.

Samme tilgang til projektet har 2 andre byer i projektet, nemlig Malmø og Bristol.

Liveable Cities projektet forholder sig til en række temaer omkring bæredygtig byudvikling:

1. Integration af miljøet i byplanprocessen
2. Balancering mellem flere forskellige modsat rettede mål
3. Bylivets kvaliteter
4. Reguleringscontext: 'generel' contra 'situationsbestemt' politik
5. Den åbne planlægningsproces – høring og samarbejde
6. Overvågning, styringssystemer og evaluering

Her har man også brug for en analyse ("gab analyze") af eksisterende planer, mere end nye bæredygtighedsplaner, fordi begge byer har en lang tradition for at arbejde med bæredygtighed ud fra bæredygtighedstrategier, Lokal Agenda 21 planer mv. Begge byer har desuden tilsluttet sig Aalborg Commitments.

Aalborg Commitments

Aalborg Commitments forpligter de byer der tilslutter sig, til at fastsætte mål for en bæredygtig udvikling indenfor 10 temaer, som dækker miljømæssig, social og økonomisk bæredygtighed. I Aalborg er vi netop i gang med at diskutere mål og målsætninger for en bæredygtig udvikling og ved at kombinere Liveable Cities projektet og Aalborg Commitments, opnår vi en god sammenhæng mellem vores visioner og mål for en bæredygtig udvikling og de strategier og planer vi mener, der skal til for at nå vores mål. Vi får skabt grundlaget for en slags "Bæredygtighedsledelse" hvor vi løbende vil kunne diskutere mål, indsats og resultaterne for en bæredygtig udvikling.

De 10 temaer i Aalborg Commitments

1. Styring & ledelse
2. Lokal ledelse for bæredygtighed
3. Fælles natur ressourcer
4. Ansvarligt forbrug og livsstil
5. Byplanlægning og design
6. Mobilitet
7. Sundhed
8. Bæredygtig lokal økonomi
9. Social lighed og retfærdighed
10. Lokal vs. Global

Læs mere om Liveable Cities projektet på:
www.eurocities.org/liveablecities/index.php

Se mere om Aalborgs arbejde med Aalborg Commitments på:
www.aalborg.dk/kommuneplan/andre+planer/10_baeredygtighed.htm

Læs mere om Aalborg Commitments på:
www.aalborgplus10.dk

Grønt byggeri i Odder

Som led i EU-projektet "Green City Building" er Odder Kommune i gang med at udarbejde en grøn guide for miljørigtig projektering. De nye miljø- og energirigtige retningslinjer vil blive pålagt grundejerne i en kommende udstykning, men kommunen vil også bruge reglerne i forbindelse med byggeriet af et nyt plejecenter.

Af Majken Carslund Petersen,
Odder Kommune

Odder Kommunes projekt er at fremstille en grøn guide. Guiden skal stille nogle energikrav til det kommende byggeri, som er i tråd med de nye officielle lavenergiklasser 1 og 2 i Danmark, på et for brugerne økonomisk grundlag. Desuden skal den indeholde et point system, hvor man kan opnå f.eks. 50 point, hvis man opfylder alle kravene i guiden. Det er meningen, at guiden skal bruges til at sætte krav til bygherren om miljørigtig projektering.
Den Grønne Guide skal have politisk opbakning, idet den ellers ikke vil blive brugt aktivt til f.eks. at tinglyse krav på byggegrunde. Den skal bruges til at fremme energibesparende byggeri, men også til at markedsføre Odder som en kommune, der tænker langsigtet, energi- og miljørigtigt.

Kommende udstykninger

Når Den Grønne Guide er færdig, vil vi bruge den på en af kommunens parcelhusudstykninger. Der vil blive tinglyst krav på grundene, som forudsætter, at bygherren lever op til de opstillede minimumskrav vedrørende energi, og at han opfylder f.eks. 30 af de 50 mulige point, allerede inden de bliver solgt.

Guiden kunne indeholde vejledninger og regler for disse områder:

- Vand, regnvand og afløb
- Indeklima
- Materialer og konstruktioner
- Affald
- Energi
- Byggeri og byudvikling
- Støj

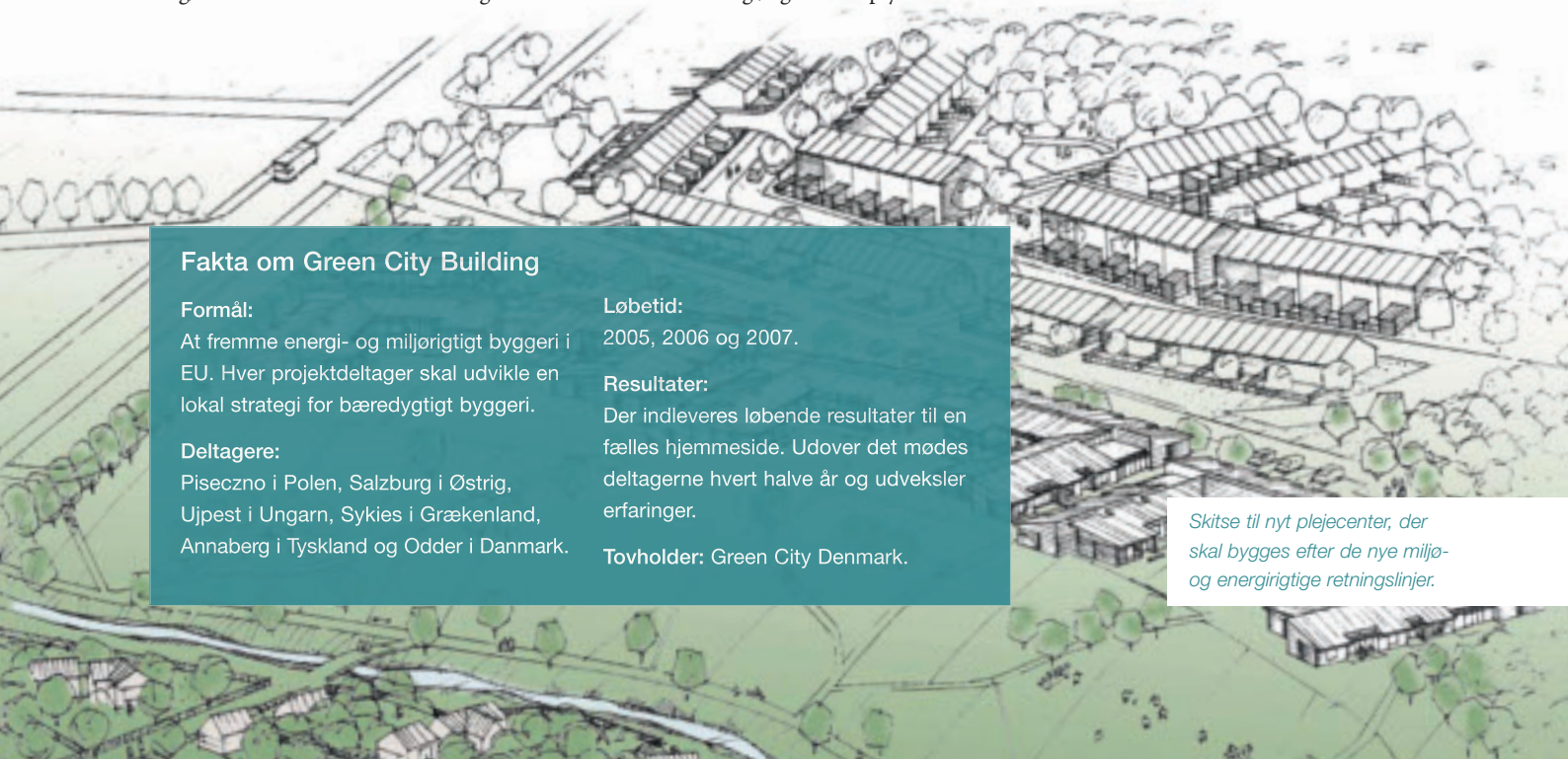

Skitse til nyt plejecenter, der skal bygges efter de nye miljø- og energirigtige retningslinjer.

Fakta om Green City Building

Formål:
At fremme energi- og miljørigtigt byggeri i EU. Hver projektdeltager skal udvikle en lokal strategi for bæredygtigt byggeri.

Deltagere:
Piseczno i Polen, Salzburg i Østrig, Ujpest i Ungarn, Sykies i Grækenland, Annaberg i Tyskland og Odder i Danmark.

Løbetid:
2005, 2006 og 2007.

Resultater:
Der indleveres løbende resultater til en fælles hjemmeside. Udover det mødes deltagerne hvert halve år og udveksler erfaringer.

Tovholder: Green City Denmark.

Odder Kommune vil markedsføre sig som en miljø- og energibevidst kommune.

Afsnittet om Vand kunne indeholde punkter, der hedder

- Der bliver installeret vandsparetoiletter.
- Der udnyttes gråt spildevand i boligen.
- Der bliver etableret regnvandsopsamling til havevanding.
- Der installeres vaske- og opvaskemaskiner med lavest muligt vandforbrug.

Skærpede krav til nyt udstykningsområde

Udstykningen er delt i to etaper, én som blev sat til salg i december 2005 og én som bliver sat til salg i foråret 2006. I forbindelse med denne sidste etape tinglyser vi de skærpede krav til byggeriet, og sammenligner forbrugstallene med et "almindeligt" udstykket område.

Som sammenligningsområde har vi valgt et boligområde i Hou, som blev udstykket i 2005. Området er forsynet med en fælles måler på hovedledningen, så det vil være ret nemt at sammenligne forbruget i dette område med forbruget i det nye område med de strengere krav.

Udstykningen skal bruges som pilotprojekt for Den Grønne Guide. Det er første gang politikerne og direktionen skal tage stilling til hvilke krav, der er rimelige at stille til en bygherre.

Det er også der, vi skal høste de første erfaringer: Kan grundene sælges med de nye krav? Fik vi det præsenteret rigtigt for bygherren? Gav det de resultater vi forventede? Hvad skal ændres til næste gang? osv. Kravene skal tinglyses på grundene, men der skal selvfølgelig i lokalplanen gøres opmærksom på kravene.

Nyt plejecenter opføres efter Den Grønne Guides principper

Odder Kommune vil gå foran med et godt eksempel, og vi vil derfor bruge nogle af Den Grønne Guides ideer på kommunens nye plejecenter. Vi forventer byggeriet kan tages i brug i 2008, så her i planlægningsfasen har vi talt med rådgiveren om øgede krav til f.eks. isoleringen.
Om tingene kan lade sig gøre, er ikke endnu fastlagt, men vi arbejder videre med at forsøge at implementere energibesparelser i byggeriet, og fokusere på den langsigtede økonomi, og ikke kun kortsigtet på anlægsudgifterne

Det nye plejecenter består af to dele. Boligdelen, der bygges, ejes og drives af ekstern bygge- og driftsherre efter udbud, f.eks. et boligselskab. Og servicedelen, der bygges og ejes af Odder Kommune.

Servicedelen, som er på 425 m^2, omfatter 150 m^2 personalefaciliteter, 200 m^2 centerfaciliteter, og 75 m^2 til servicemedarbejdere og redskaber. Det giver et samlet areal på 4925 m^2, til en samlet pris på 86,2 millioner kr.

For at evaluere på projektet vil vi sammenligne Plejecenteret med et tilsvarende byggeri, Stenslundcenteret, som kommunen byggede for 5 år siden. Stenslundcenteret har samme opdeling i boliger og servicedel, så det vil være direkte sammenligneligt med det nye plejecenter.

Grønt byggeri kan blive en mærkesag

Odder Kommune ligger rigtig godt placeret. Der er kun 20 km til Århus, som er Danmarks næststørste by, og der er gode transportmuligheder både med bus og tog. Den nære tilknytning til Århus gør, at mange vælger at bo i Odder og arbejde i Århus. Dette skyldes naturligvis at Odder er billigere end Århus, men mange søger også den dejlige natur, hvor Odder kan bryste sig af en lang kystlinje med både havnemiljø, sommerhusområder og dejlige strande.

Efter kommunalreformen vil Odder Kommune være "den lille" i forhold til nabokommunerne. Dette kan med fordel bruges i markedsføringen af kommunen, og hvis vi oven i købet kan profilere os som en grøn kommune, hvor man vælger miljø- og energirigtige løsninger, har vi en "mærkesag" som vil gøre kommunen kendt, og dermed også tiltrække flere tilflyttere.

En bæredygtig by skal forankre miljøindsatsen – også vand- og varmeforbruget i de små hjem

Albertslund Kommune har i 2004 og i 2005 gennemført forsøg med at udsende særlige breve til forbrugere med et stort forbrug af enten vand eller varme. Brevene fortalte om den fælles interesse i at spare på vand og varme til gavn for både miljøet og økonomien. Forsøget har været en succes, og nu satser Albertslund Kommune på at udbrede forsøget til alle kommunens boligområder.

Af Hanne Christensen og Henriette Lentz, Albertslund Kommune

Nedsat energi- og varmeforbrug

Albertslund Kommune har igennem flere år udsendt små grønne regnskaber til Albertslunds boligområder. I disse regnskaber får forbrugerne en generel information om forbruget af varme, el og vand. Forbrugere opdeles i grønne, gule og røde. Grønne forbrugere har et forbrug, der ligger på eller under gennemsnitsforbruget for hele boligområdet. Gule forbrugere har et forbrug på op til 20 % mere end gennemsnittet, mens røde forbrugere bruger mere end 20 % over gennemsnittet.

Formålet med de grønne regnskaber er at give information om forbruget og ad den vej påvirke forbrugere til at nedsætte forbruget. De grønne regnskaber udsendes neutralt, og det er op til forbrugerne selv at sammenligne deres årsafregning med regnskabet.

Pilotprojekt

Man kan formode, at det kun er forbrugere, der i forvejen har et lavt forbrug, som aktivt bruger de grønne regnskaber. Kommunen vil gerne i dialog med de forbrugere, som har et højt forbrug af vand og varme. Derfor blev der i 2004 gennemført et pilotprojekt i to af kommunens boligafdelinger. Målet med projektet var at nedsætte energi- og vandforbruget ved at udsende et særligt brev til alle forbrugere med højt forbrug af enten vand eller varme. De to boligafdelinger, som modtog brevene, var Hyldespjældet med 304 husstande og Røde Vejrmølle Parken med 289 husstande.

Projektet forløb under et meget højt tidspres. Albertslund Kommune henter alle oplysninger fra Kommunedata og får som standard leveret breve til alle kommunens 1200 forbrugere kuverterede. I de to boligområder, som pilotprojektet vedrørte, fik kommunen imidlertid brevene uden kuvert,

Grønne regnskaber – store og små

Albertslund kommune er varmeforsyningsvirksomhed for 97 % af kommunens boliger, virksomheder og offentlige institutioner. Herudover leverer kommunen drikkevand til stort set alle boliger, virksomheder og kommunale ejendomme i kommunen.

Albertslund Kommune har siden 1992 udgivet grønne regnskaber for kommunens boliger, erhverv og kommunale bygninger. Siden 1998 er dette suppleret med en udgivelse af små grønne regnskaber. De små grønne regnskaber bliver udarbejdet specifikt for de enkelte boligområder, hvis det er muligt at fremskaffe data. Den enkelte beboer kan dermed sammenligne sit forbrug af el, vand og varme med naboens.

tastede alle oplysninger ind og gennemførte beregninger og udskrev særlige breve til de forbrugere, der havde et varmeforbrug eller vandforbrug på 20 % over gennemsnittet. Alt dette blev gennemført på 2 dage for at forbrugerne kunne få brevet i samme kuvert som årsafregningen. Der blev sendt 114 breve til Røde Vejrmølleparken og 151 breve til Hyldespjældet.

Sammen med brevet var vedlagt Agenda Center Albertslunds folder om gode råd om energi- og vandbesparelser, samt oplysninger om kommunens energisparetilbud.

Hvad kan Albertslund Kommune tilbyde?

Det er ikke nok at udpege forbrugere med stort forbrug uden at kommunen samtidig kan tilbyde råd og vejledning. For varmeforbruget kunne Albertslund Kommune tilbyde:

- Generel rådgivning telefonisk eller på mail vedrørende varmeforbrug og afkølingsgrad.
- Rådgivning, hvor forbrugeren møder op på rådhuset med egne data.
- Rådgivning hjemme hos den enkelte forbruger vedrørende varmeforbrug, tilslutningsanlæg, ventiler mv.

Med hensyn til vandforbruget kan Albertslund Kommune tilbyde overordnede standardråd som at undgå utætte vandinstallationer og at aflæse vandmåleren jævnligt. Rådene kan uddybes telefonisk eller pr. mail.

Effekt af pilotprojektet

Resultatet af pilotprojektet 2004 kan aflæses ud af kommunens grønne regnskab for 2004.

Som det fremgår af ovenstående tabeller er vandforbruget hos forbrugerne med højt forbrug faldet 10 og 14 % i hhv. Hyldespjældet og Røde Vejrmølle Parken.

Varmeforbruget er også faldet begge steder, men pga. de usikkerheder der ligger i graddagkorrektionen, er det for usikkert at konkludere et sikkert fald i varmeforbruget.

Brevene er imidlertid først sendt ud i marts, og dermed er en del af varmesæsonen gået, så den reelle besparelse kan godt vise sig at være større.

Vandforbrug	2003	2004	Ændring
Områdets gennemsnitlige vandforbrug, m^3/person:			
Røde Vejrmølle Parken	38	37	-3 %
Hyldespjældet	32	32	0 %
Forbrugere, som modtog henvendelse – gennemsnitlige vandforbrug, m^3/person			
Røde Vejrmølle Parken	59	51	-14 %
Hyldespjældet	50	45	-10 %

Varmeforbrug	2003	2004	Ændring
Områdets gennemsnitlige, korrigerede varmeforbrug, MWh/100 m^2:			
Røde Vejrmølle Parken	11,00	11,26	2 %
Hyldespjældet	11,68	11,55	-1 %
Forbrugere, som modtog henvendelse – gennemsnitlige, korrigerede varmeforbrug, MWh/100 m^2			
Røde Vejrmølle Parken	14,19	13,53	-5 %
Hyldespjældet	15,90	15,04	-5 %

Tabellerne viser effekten af kampagnen.

Næste step

På baggrund af erfaringerne fra 2004 blev der i 2005 gennemført et nyt pilotprojekt.

Der var to væsentlige problemstillinger, som blev ændret i pilotprojektet for 2005. For det første blev grænsen for, hvornår man har et højt forbrug ændret, så der var en en større margin. Der blev sendt breve ud til de forbrugere der brugte mere end 35% mere varme end gennemsnittet for deres boligområde og/eller mere end 50% mere vand end gennemsnittet for deres boligområde

For det andet blev brevene denne gang udsendt ca. tre uger efter årsafregningerne var sendt ud. Det betød, at der var mere tid til databearbejdning, men til gengæld fik forbrugeren ikke brevet samtidig med årsafregningen. Der blev i marts 2005 udsendt 364 breve til tre boligområder (Godthåbsparken, VA 4 Syd gårdhavehusene og AB Syd).

Da forbrugstallene for 2005 endnu ikke foreligger, er det ikke pt. muligt at evaluere dette projekt.

Det er i orden at kommunen blander sig

Er det for Big-Brother-agtigt, at kommunen blander sig i folks private forbrug? Hvis kommunen skal læse svarene ud af de henvendelser, som kommunen har modtaget på baggrund af de to pilotprojekter, så er svaret nej. Der har været en overvejende positiv respons, og derfor har kommunen valgt at udvide projektet til at omfatte alle kommunens boligområder inden for de næste tre år.

Hållbar stads-utveckling i Malmö

Af Tor Fossum, Miljøforvaltningen,
Miljøstrategisk avdeling, Malmö Stad

Alla människor ska ha förutsättningar att leva i bra bostäder till rimliga kostnader, i en trygg och långsiktigt hållbar livsmiljö. För en stad betyder hållbar utveckling att man förvaltar de resurser man har på bästa sätt, och ger utrymme både för människors liv och naturen i staden. Förutom det lokala arbetet handlar det också om att dra sitt strå till stacken i den globala sammanhangen genom t ex åtgärder för minskat klimatpåverkan, internationella åtaganden som AAlborg Commitments och deltagande i olika internationella nätverk för erfarenhetsutbyte.

Problemer med oversvømmelser i Augustenborg er løst ved at lede regnvandet gennem et åbent system af kanaler og damme.

Malmö har genom sin täta stadsstruktur, geografiska placering, goda infrastruktur och andra gynnsamma förhållanden möjligheter at bli en attraktiv, resurseffektiv och hållbar stad. Det finns t ex unika möjligheter för storskaliga system för lokalt producerad förnybar energi från sol, vind, vatten och berggrunden kombinerad med effektiva fjärrvärme- och fjärrkylasystem.

En stad i omvandling

Malmö är en stad i omvandling på många plan. I början på 90-talet gjordes ett visionsarbete som konkluderade med att man skulle satsa på att skapa en ekonomi baserat på kunskap, ett rikt kulturliv och högkvalitativa stadsmiljöer.

Malmö är idag en mångkulturell stad med ett rikt kulturliv. Samtidigt finns det problem med arbetslöshet orsakat av den industriella nedläggningen på 80- och 90-talet. Den dominerande industrin var Kockums varv i Västra hamnen, med ca 5000 arbetsplatser. I dag finns det också en brist på bostäder och man har politiskt tagit beslut på att öka antalet nybyggda bostäder med 1000 lgh (lejligheder) per år i fem år framöver. Industristaden Malmö har på 15 år tagit steget över till kunskapsstaden Malmö.

Strategier

Strategier som kombinerar åtgärder för ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet är nödvändiga för att skapa en hållbar utveckling av staden som en helhet. I aktualiseringen av översiktsplanen 2005 suppleras de traditionella planfrågorna med områdesbaserade analyser och åtgärdsförslag utifrån dessa tre aspekt under mottot den attraktiva och hållbara staden. Staden har lanserat ett stort projekt under namnet Välfärd för alla. Med fokus att hantera social välfärd, bra skola, trygghet för alla och ekonomisk tillväxt. Malmö har arbetat med Lokala Investeringsprogram för hållbar utveckling för genomförande av pilotprojekt i tråd med nationella stödprogram. Hållbart byggande, förnybar energi och biologisk mångfald är några av de områden man har fokuserat på i områdesfokuserade insatser i partnerskap med berörda aktörer. De senare år har man arbetat med Klimatprogram för åtgärder på energi- och trafikområdet för minskad klimatpåverkan. I tillägg arbetas det i partnerskap inom ett antal EU-projekt med fokus på bl a byggande och energieffektivisering. Områden man har fokuserat särskilt på utöver detta är bl a ekologisk mat i kommunala verksamheter och Lärande för hållbar utveckling.

Augustenborg

1997 startade Malmö Högskola och den är idag, nio år efter, Sveriges snabbast växande universitet. Samma år antogs Malmös Agenda 21 och det första pilotprojektet, Ekostaden Augustenborg lanserades.

I Ekostaden samverkar Malmö stad genom flera förvaltningar och Fosie stadsdel, med MKB som äger de 1800 hyreslgh med ca 3000 boende. Intill bostadsområdet ligger ett industriområde där Malmö stad har verksamheter. Från att ha varit ett föregångsområde på 50-talet, hade Augustenborg fallit i status de senaste 15-20 år. Området präglades vid projektets start av sociala problem och stor arbetslöshet, stor omflyttning och

Augustenborgs Botaniska takträdgårdar kallas de gröna sedum taken på industriområdet. Här visas olika sätt att etablera moderna gröna tak och tematiska takträdgårdar. Samtidigt har International Green Roof Institutet bildats och anläggningen används i forskningssyfte för att visa på effekter av gröna tak, etablerings-metoder, växtsammansättning m m.

tomma lgh, och man hade stora problem med översvämningar vid stora skyfall i källare och P-garage.

Regnvattnet leds nu i ett öppet dagvattenssystem. Vattnet bromsas i de 9000 m² gröna tak man har anlagt på industriområdet och

Turning Torso er det nye varetegn i Västra hamnen.

Ett intressant enfamiljshus har just färdigställts i Malmö, världens första miljömärkta hus. Uniqhus och Skanska lanserade det första Svanmärkta huset i juni 2005.

leds genom området i ett öppet system av kanaler, och dammar på gårdarna. 70 % av det regn som faller över området fångas upp idag upp i systemet och problemen med översvämningar är åtgärdade.

Ett trapphus har byggts om så att lgh är tillgängliga för rörelsehindrade och ett nytt äldreboende har byggts så att man kan bo kvar i området hela livet ut. Alla nya byggnader är byggt med ekologiska material, och karakteriseras av sina gröna sedumtak.

Man har också återskapat det ursprungliga fasaduttrycket på flerbostadshusen genom att ta ned de metallskivor som sattes upp 15 år tidigare, med isolerskivor och en putsat fasad. Och sparat ca 30 % av energianvändningen på det.

Avfallshanteringen har lagts om genom etablering av 13 resursshus i området. Här sorteras tidningspapper, glas, metall, kartong, hårdplast, batterier och det organiska avfallet i komposteringsmaskiner. Komposten används sedan i grönområdena.

Boendemedverkan har varit viktig i projektet, 400 av de boende deltog på uppstartmötet och de boende har sedan varit aktiva i utformningen av gårdarna och genom dialogprocesser och informationsarbete. Att ta vara på lokala idéer och skapa arbeten har varit viktigt. Från de boende kom initiativet om en bilpool, som en grupp boende fortfarande driver med el- och etanolbilar. En lokal uppfinnare har konstruerat dagvatten kanalerna, arbetslösa boende med invandrarbakgrund har hittat arbete i t ex skötsel av grönområden och ansvar för komposteringen.

Västra hamnen

Att förvalta de resurser man har, som övergiven industrimark i centrala lägen har varit utgångspunkten för att man har valt Västra hamnen som ett prioriterat utbyggnadsområde. Exploateringen här startade med Bo01 området som jag beskrev i detta nyhetsbrev nr 3 2004. Här har man skapat ett högkvalitativt nytt bostadsområde med mottot Framtidsstaden. Området försörjas med lokalt producerat förnybar energi, satsningar på energieffektivitet, hållbart byggande, bilogisk mångfald, fastighetsnära avfallshantering och framtagande av ett kvalitetsprogram för omrdet. Och inte minst har malmöborna fått en ny attraktiv mötesplats, och en ny symbol för Malmö, både exklusiv och inklusiv samtidigt. En modern, attraktiv, hållbar stadsdel där unga och gamla, folk från alla sociala lag kan mötas där staden möter havet i skuggan av högklassig arkitektur.

I Västra hamnen fortsätter utvecklingen i hög takt. Turning Torso har invigts och är under inflyttning, de tomter som stod tomma efter bomässan 2001 på utställningsområdet är snart alla bebyggda, och den norra delen är också under bebyggelse. Mitt i Västra hamnen är den första etappen av Nordeuropas största skateboard anläggning invigt. Den har tillkommit efter initiativ från brukarna och är designat med dom.

Malmö har fortsatt att satsa på dialog med byggherrarna och under våren 2006 sätts det första spadtaget i kvarteret Flaggskepparen där 500 lgh byggs av 13 byggherrar. De flesta av dessa som hyresrätter. Projektet har tagits fram inom "Bygga Bo dialogen" genom "Det

goda samtalet". Målsättningen i projektet har varit att få fram bostäder till rimliga kostnader, förutom att föra en dialogprocess i utarbetande av detaljplan för området, att bygga hus med minst lika god miljöprestanda som på Bo01 området. I stället för ett kvalitetsprogram som man tog fram i Bo01 projektet använder man Malmös program för ekologisk byggande som verktyg och har valt ut fyra fokusområden, energi, det gröna, materialval och fukt.

Nybyggnation

Förutom Västra hamnen är det flera nya stora projekt på gång med olika fokus. Det gamla östra sjukhusområdet, Sege park, skall omvandlas till ett nytt bostadsområde. Förutom solceller på byggnaderna tittar man på andra förnybara energilösningar efter modell från Västra hamnen. Gyllins trädgårdar är ett före detta trädgårdsmästeri i utkanten av staden. Här har man tagit fram ett kvalitetsprogram efter modell från Bo01. Området får en karaktär av trädgårdsstad och stora delar av det gröna området kommer att behållas. Hyllievång är det största utbyggnadsområdet i Malmö. Centralt i området vill det ligga en ny tågstation när Citytunneln är klar. En "Vattenpark" kommer att vara central i utformningen. Norra Sorgenfri är ett område med före detta industrimark och nedgångna fastigheter där man satsar på en upprustning i dialog med olika brukargrupper och aktörer i området.

Förnybar Energi

Grundförhållanden i Malmö är goda för energiproduktion. Akvifersystemet för Bo01 området i Västra hamnen med 90 m djupa brunnar konverterar temperaturen till den som behövs i fjärrvärmenätet. Systemet är ännu energieffektivare vad gäller kyla, och flera anläggningar är på gång i Västra Hamnen och aktuellt i andra områden. Eon (tidl Sydkraft) har också ett geotermiprojekt på gång.

Till Bo01 byggdes et vindkraftverk som täcker elbehovet för områdets 1000 lgh inklusive pumpar och teknik. På Lillgrund skall Vattenkraft strax till att bygga en vindkraftpark med 48 vindkraftverk som kommer att ge en elproduktion motsvarande behovet för hushållsel till 60 000 hushåll.

Stora satsningar görs nu på solceller, under 2006 kommer 2100 m2 med solceller installeras på ett antal offentliga byggnader. Stadsfastigheter har arbetat fram projektet över en tid, och ett nytt statligt bidrag på upp till 70 % av kostnaderna har gett satsningen fart. Fem projekt planeras under 2006.

Från pilotprojekt till mainstream

Målet har varit att genom ett antal pilotprojekt skapa förebilder till efterföljande både i staden, nationellt och internationellt, att gå från pilotprojekt till mainstream. I arbetet fram tills nu har man lyckats använda ett antal nationella program och EU-projekt som har gett ekonomiskt stöd till spjutspetsprojekt. Syftet är att dra lärdom av dessa för implementering i andra områden i staden och införa principerna för hållbart byggande, förnybar energi i "det normala" byggandet.

I Malmö arrangerades konferensen Sustainable city Development i juni 2005. Undertiteln var passande nog From pilot to mainstream. Ca 220 delegater från hela Europa deltog i 7 tematiska workshops med studiebesök. De olika workshops fokuserade på olika teman och skulle hitta nya vägar att göra utvecklingen inom sitt ämnesområde mainstream. Gemensamma punkter från konklusionerna var: – Ramverk och policies för att främja teknisk utveckling och hjälpa finansiering, – finansiella incitament som skattereduktion och subsidier, – partnerskap på olika nivåer, lokalt, nationellt, europeisk och mellan det offentliga och privata., och information och kommunikation av de goda exempel. Arrangemanget kommer att återupprepas hösten 2007. (Dokumentation finns på länken nedan)

Under våren byggs en fastighet om på Nordenskiöldsgatan mitt imot den nya lärarhögskolan. Här skall ett nytt center för hållbar utveckling placeras, där ett antal lokala och regionala aktörer skall sitta. Centrat skall förutom att vara ett cluster för besläktade verksamheter och en plats för utbildning och kurser i t ex ekologisk byggande och solenergi, också vara en plats dit man kan ta studiebesök till Malmö. Och Malmös satsningar har uppmärksammats stort både nationellt och internationellt. Förra året kom det ungefär 150 studiebesök och 3000 fackligt intresserade personer för att se på förebilderna.

Relevanta länkar

www.ekostaden.com
– Västra Hamnen och Augustenborg

www.greenroof.se
– Augustenborgs botaniska takträdgårdar

www.malmo.se/vastrahamnen

www.malmo.se/miljohalsa
(under projekt och nätverk)

Info om konferensen Sustainable City Development finns på den engelska sidorna på www.malmo.se

Här hittar du också information om projekten under Malmös Bygga Bo dialog
www.byggabodialogen.se

Solceller + arkitektur

Anmeldelse af ny bog om solcellers anvendelse i byggeriet

Af arkitekt maa phd Michael Lauring

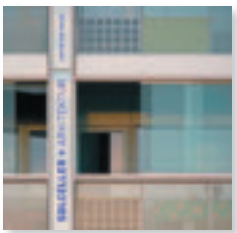

Bogen "Solceller + arkitektur " er skrevet af: Misser Berg, Ellen Kathrine Hansen, Karin Kappel, Jakob Klint, Jens Windeleff, Hanne Lehrskov og Peder Vejsig Pedersen.

Bogen kan købes hos Arkitektens Forlag (298 kr.) på www.arkfo.dk

Københavns Energis nye domicil i Ørestaden har solceller integreret på facadens solafskærmning. (Foto: Jens Lindhe).

Nogle gange kan man få det indtryk, at æstetik og bæredygtighed er fænomener, der hører hver sin verden til. I magasiner af glittet papir præsenteres vi for kontorhuse af glas, der intenderer at være moderne. Bygningernes driftsenergiforbrug er ganske vist enorme og bygningerne svarer dermed ikke til det 21. århundredes betingelser. Men i æstetternes optik regnes bygningerne for moderne. Omvendt præsenteres vi i helt andre og uglittede publikationer ofte for glade græsrødders forsøg på at bygge såkaldt miljørigtige bygninger, endskønt alle – undtagen den nærmeste familie – må indrømme, at der er tale om visuel forurening af nærmiljøet.

Det er naturligvis ikke godt nok. For vi har jo kun én verden, og bygninger skal derfor både være smukke, funktionelle, holdbare og bæredygtige. De tre første kriterier har bygherrer og arkitekter opereret med siden antikken. Global ansvarlighed er en nyere fordring, som vi endnu fumler med at integrere i bygningskunsten. Men nu kan der hentes hjælp i bogen 'Solceller + arkitektur – en guide til anvendelse af solceller i byggeriet'.

Inspiration og konkrete eksempler

Bogen er først og fremmest tænkt som inspiration for bygherrer og rådgivere, men bogen indeholder også information af mere praktisk karakter. Mens ingeniører gerne begynder arbejdet fra grunden og i detaljen, begynder

Forskellige former for solceller placeret på bygninger. (Fotos: Karin Kappel, Jørgen True og Jens Lindhe).

arkitekter som regel med den store helhed og søger siden hen at få jordforbindelse. Sådan er bogen også bygget op. I bogens første del beskrives solcellers generelle potentiale i forhold til forskellige bygningstyper: Etagehuse kommer op i højden og dermed lettere fri af skyggegener. Til gengæld kan parcelhusfamilien opleve tilfredsstillelsen af at relatere den producerede solcellestrøm til eget elforbrug. I Institutioner kan solcellerne tjene pædagogiske formål. Domiciler udføres alligevel tit med kostbare facader, så hvorfor ikke vælge solceller?

I anden del beskrives solceller på de enkelte bygningselementer: Applikerede eller integrerede solceller på henholdsvis facader, gavle, trappetårne, altanbrystninger, tage og solafskærmninger eller som anlæg fri af bygninger. Enkelte byggede eksempler beskrives nærmere. Gasværksvej 16 i København, Kollektivhuset på Hans Knudsens Plads og ungdomsboligerne på Silkeborgvej i Århus viser tilsammen, hvor vidt forskelligt solceller kan indgå i facadesammenhæng: Som dekorativt mønster, som del af facadens transparente strategi eller som stramt, økonomisk, multifunktionelt facadeelement.

Økonomisk i æstetisk forstand, for markedsøkonomi er der endnu ikke tale om.

I Det Blå Hus i Randers har man dog gode resultater, "opnået gennem en integreret designproces mellem bygherre, arkitekt, ingeniører og solcelleleverandør/-montør. Parterne har allerede tidligt i projekteringsforløbet kunnet indarbejde og tage højde for både æstetiske, funktionelle, konstruktive og tekniske problemstillinger" hvilket har lettet projekterings- og udførelsesfasen. Den herved opnåede anlægsbesparelse er på ca 50%, og det er jo værd at tage med, når nu solcellerne er hundedyre.

Udvikling og visioner

Bogens tredje del hedder 'udvikling og visioner', og her ses bl.a. nærmere på nye teknologier såsom tyndfilmsceller, der kan fremstilles bøjelige, og PEC-celler, hvor Danmark er langt fremme i udviklingsarbejdet. Med disse typer kommer vi fri af de mono- og polykrystallinske cellers kvadratiske format og umiskendelige high-tech-præg, der bestemt ikke passer ind i alle arkitektoniske sammenhænge. Udtrykket kan nu i stedet gøres blødt og amorft, hvilket klinger godt sammen med de seneste års mere organiske tendenser indenfor arkitekturen.

I afsluttende kapitler beskrives støtteprogrammer samt tekniske og økonomiske forhold.

Bogens struktur og forløb er således klar og enkel: Fra den store skala og det generelle til den lille skala og det specifikke. Og dermed spiselig for især bygherrer og arkitekter. Bogen virker overskuelig og – et stort antal forfattere til trods – homogen og velskrevet.

Samspillet mellem arkitektur og solceller

Jeg har to små efterlysninger: For det første kunne man godt være gået endnu højere op i skala og have skrevet og fotograferet lidt om solcellers forhold til by og bykvarter. Det er trods alt lettere at placere solceller i en ny by som Ørestaden end i historiske bykerner.

For det andet synes bogen fokuseret på, hvad solceller kan gøre for arkitekturen: Hvordan cellerne kan berige og være et plus for æstetikken og indeklimaet, hvilket også i et vist omfang lykkes bogen at påvise. Men solcellerne vil først få stor udbredelse i det øjeblik, de er rentable, og det tidspunkt fremrykkes, hvis ydeevnen gøres optimal. Man kunne derfor i lige så høj grad have spurgt, hvad man via arkitekturen – specielt i nybyggeriet – kan gøre for solcellerne ved at orientere bebyggelsen hensigtsmæssigt, vælge den optimale taghældning, undgå facader med store skyggegener (som Københavns Energis domicil) osv.

Disse forbehold skal dog ikke ændre på hovedindtrykket: At det er en flot layoutet, vedkommende, inspirerende – og særdeles nødvendig bog. Da vi kun har én verden.

Besøg udstilling af miljø- og energirigtige huse i Køge fra 7. april 2006

Miljøminister Connie Hedegaard åbner udstillingen med skitser og modeller af 86 svanemærkede huse, der skal bygges i Køge. Udstillingen åbner den 7. april og fortsætter i 3 uger. Den foregår i kunstmuseet Køge Skitsesamling.

Svanemærket garanterer at husene har:

- Et lavt energiforbrug
- Begrænset miljøbelastning
- Ingen miljø- og sundhedsskadelige stoffer
- Et godt indeklima
- Miljø- og sundhedsprofil garanteret af tredjepart.

Yderligere information hos Det Grønne Hus i Køge hos projektleder Siv Raun Andersen på T/ 5667 6071, E-mail/ siv@detgroennehus.dk

Læs mere på:
www.fremtidensparcelhuse.dk

idworks.dk · 2302 · 02/2006